

Самсонова А.Є.

студентка,

Науковий керівник: Довгань Г.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРАВОВИЙ СТАТУС МІЖНАРОДНИХ ГУМАНІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Варто пам'ятати, що навіть для війни характерні певні межі – межі, що дозволяють обмежити методи і засоби ведення воєнних дій і поведінки комбатантів. Міжнародне співтовариство зобов'язалося дотримуватися правил, що впливають з цього принципу і складають міжнародне гуманітарне право, яке базується на чотирьох Женевських конвенціях.

Одну з провідних ролей у захисті жертв війни, а також у подоланні гуманітарних наслідків збройних конфліктів займають міжнародні організації, кожна з яких має різний правовий статус. Вони і виступають одним із механізмів реалізації норм міжнародного гуманітарного права. Будучи нейтральними і незалежними від сторін збройних конфліктів та не вирішуючи питання *ius ad bellum*, ці організації здійснюють контроль за дотриманням положень міжнародних договорів, а також виконують роль посередника з метою забезпечення максимального захисту всіх жертв війни.

Загалом всі організації можна поділити на дві основні групи: міжурядові і неурядові. Перші діють на основні власного статуту та мандату, що надається їм у конкретній місії. В своїй діяльності, під час збройного конфлікту вони взаємодіють на основі кластерного підходу. Даний підхід полягає в розподілі конкретних напрямків, на яких кожна з них спеціалізується при здійсненні гуманітарних дій. Його було висунуто в рамках гуманітарної реформи ООН у 2005 р.

Відповідно до цієї реформи, існують певні кластери – це сукупність різноманітних установ та організацій, які володіють взаємозалежними мандатами і працюють разом задля досягнення спільної мети. Основне завдання такого підходу виявляється у посиленні готовності і технічного потенціалу всієї системи ООН для прийняття належних заходів у відповідь на надзвичайні ситуації. Це відбувається через визначення лідерства між міжнародними урядовими організаціями та поліпшенням звітності та прозорості цих дій.

Діяльність міжнародних організацій щодо надання гуманітарної допомоги під час надзвичайних/кризових ситуацій розподіляється наступним чином: за діяльність у сфері сільського господарства керівництво глобальних кластерів несе Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО); за управління таборами – Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) та Міжнародна організація з міграції (МОМ); за ранні етапи відновлювальних робіт – Програма розвитку ООН (ПРООН); за освіту – Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) та міжнародна неурядова організація «Врятуємо дітей»; за охорону здоров'я – Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) та 32 гуманітарних партнерських установи; за харчування – ЮНІСЕФ; за захист – УВКБ ООН та Управління Верховного комісара ООН з прав людини і ЮНІСЕФ; за телекомунікації – Управління ООН з координації гуманітарних справ (УКГП) та ЮНІСЕФ; за водопостачання та санітарію – ЮНІСЕФ [1, с. 47].

Варто підкреслити, що основною спрямованістю гуманітарної діяльності є не врегулювання конфліктів, а збереження людського життя і захист людської гідності.

О. Гогоша зазначає, що ця діяльність має рухатись паралельно з політичним процесом, спрямованим на усунення основних причин конфлікту та досягнення політичного врегулювання. Вона не повинна стати інструментом, щоб замаскувати відсутність рішучості прийняття відповідних політичних дій, або компенсувати їхню недостатність [2].

Другу групу утворюють неурядові організації, які разом складають систему Міжнародного руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця.

До складових елементів даного Руху відносяться Міжнародний комітет Червоного Хреста, Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та національні товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, які є недержавними організаціями зі спеціальним статусом у період збройного конфлікту.

Особливе місце серед всіх перелічених організацій відводиться саме Міжнародному комітету Червоного Хреста (МКЧХ).

При дослідженні його правового статусу, варто відзначити, що ця установа є приватною і досить сильно відрізняється як від міжурядових організацій (зокрема тих, що входять у систему ООН), так і від неурядових.

Відповідно до угод, що стосуються міжнародного права, МКЧХ надають пільги та імунітети, якими зазвичай користуються тільки

міжурядові організації (зокрема, юрисдикційний імунітет, завдяки якому МКЧХ не підлягає адміністративному і судовому переслідуванням, а також недоторканість приміщень, архівів та іншої документації). Ці пільги і привілеї забезпечують дві найважливіші умови діяльності МКЧХ – нейтральність і незалежність [2].

Дотримання цих умов є ключовою задачею, основою для подальшої роботи МКЧХ. Адже, до тих пір, поки організація дотримується таких принципів у своїй діяльності, гуманітарна діяльність за жодних обставин не може розглядатися як втручання у внутрішні справи чи підтримка сторони конфлікту.

Місію МКЧХ необхідно розглядати через низку його основних завдань, до яких належать:

- відвідування військовополонених, а також цивільних осіб, затриманих у зв'язку з конфліктом;
- розшук зниклих безвісти;
- організація обміну листами між членами родин, розлучених у результаті конфлікту;
- возз'єднання розлучених родин;
- надання продовольства, води і медичної допомоги цивільним особам, що позбавлені всього найнеобхіднішого;
- залучення уваги до порушень гуманітарного права і сприяння його розвитку [3, с. 693].

Крім того, МКЧХ, як особливий суб'єкт, володіє «правом на ініціативу». Сама наявність в його діяльності даного права значить більше ніж усі інші разом узяті права, передбачені нормами міжнародного права, адже завдяки ньому розкривається сама суть даної організації.

Вираз «право на ініціативу» не зустрічається в жодному договорі, що регулює діяльність МКЧХ. У теорії права під ініціативою розуміють право вносити пропозиції (в тому числі органам, що наділені певною владою, які зобов'язані їх розглянути) [4, с. 536].

Так, у роки Першої світової війни МКЧХ, використовуючи право на ініціативу, розширив свою діяльність, включивши військовополонених у перелік осіб, в інтересах яких він міг діяти. Це, в свою чергу, значно посилило його позиції як гуманітарної організації та нейтрального посередника [5]. Тобто фактична діяльність, яку може здійснювати МКХ, керуючись відповідним правом, більш розширена і суттєво перевищує мандат, наданий йому світовою спільнотою.

Резюмуючи вищевикладене можна стверджувати, що міжнародні гуманітарні організації є тим важливим механізмом, який сприяє миротворчим процесам і забезпечує доступ до гуманітарної допомоги, а отже їх роль в період збройних конфліктів безцінна. Цей ресурс має активно використовуватися міжнародним співтовариством для ефективного реагування та забезпечення отримання допомоги тими, хто цього найбільше потребує.

Список використаних джерел:

1. Міжнародне гуманітарне право. Посібник для юриста / [М.М. Гнатівський, Т.Р. Короткий, А.О. Кориневич, В.М. Лисик, О.Р. Поєдинок, Н.В. Хендель]; за ред. Т.Р. Короткого. – Київ-Одеса: Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016. – 2017. – 145 с.
2. Гогоша О. Гуманітарна складова миротворчих операцій ООН / О. Гогоша // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. – 2013. – Вип. 32. – С. 104–108. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2013_32_16
3. Forsythe P. David. Humanitarian protection: The International Committee of the Red Cross and the United Nations High Commissioner for Refugees / David Forsythe P. // International Review of the Red Cross. – 2001. – № 843. – Р. 693.
4. Щіпцов О.А., Анцелевич Г.О., Висоцький О.Ф. та ін. Сучасне міжнародне морське право і практика його застосування Україною. – Київ, 1995. – 359 с.
5. Лисик В.М. Правовий Статус Міжнародного комітету Червоного Хреста у міжнародному праві: монографія / Лисик В.М. – Одеса: Фенікс, 2012. – 208 с.